

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Przemysław Waingertner

<https://orcid.org/0000-0001-8127-5820>

Instytut Historii Uniwersytetu Łódzkiego

O pożytkach płynących z lektury publicystyki politycznej. Refleksje na marginesie najnowszego wyboru pism Ignacego Matuszewskiego*

Abstrakt: Przedmiotem recenzji jest wybór pism Ignacego Matuszewskiego, opracowany i opatrzony wstępem przez Sławomira Cenckiewicza. Autor zebranych tekstów był postacią niezwykle – zwolennik Piłsudskiego, organizator wywiadu, dyplomata i minister II Rzeczypospolitej, a także czołowy publicysta obozu pomajowego i jego lider na emigracji po 1939 r. W zebranych artykułach jawi się jako wybitny myśliciel polityczny, przede wszystkim jednak – jako wielki patriota Niepodległej Polski.

Słowa kluczowe: historia Polski w XX w., publicystyka polska w XX w., polska myśl polityczna w XX w., emigracja polska po 1939 r., II wojna światowa.

Abstract: The subject of the review is a selection of journalistic writings by Ignacy Matuszewski, prepared and foreworded by Sławomir Cenckiewicz. The author of the collected texts was an outstanding figure – an outspoken supporter of Piłsudski, organiser of military intelligence, diplomat and minister of the Second Polish Republic, as well as a leading columnist of the post-May camp and its leader in exile after 1939. In the light of the collected articles he appears as a brilliant political thinker, but above all as a great patriot of Independent Poland.

Key words: 20th-century history of Poland, Polish journalism in the 20th century, 20th-century Polish political thought, Polish emigration after 1939, World War II.

---

* I. Matuszewski, *Pisma wybrane*, t. I: *Nie ma wolności bez wielkości*, t. II: *O Polskę całą, wielką i wolną*, wprowadzenie, wybór i oprac. S. Cenckiewicz, Warszawa–Łomianki 2019, Instytut Pamięci Narodowej, Wojskowe Biuro Historyczne, Wydawnictwo LTW, ss. 1872.

Warszawiak. Potomek Polaków i polskich Żydów, a przy tym chrześniak wielkiego polskiego pisarza doby pozytywizmu, samego Bolesława Prusa¹. Polski patriota, który przyszedł na świat u schyłku XIX stulecia – „urodzony w niewoli, okuty w powiciu”. Zakochany w literaturze i poezji (od 1937 r. dumny posiadacz Złotego Wawrzynu Akademickiego Polskiej Akademii Literatury za zasługi dla dobra literatury), ale z wyboru słuchacz filozofii, architektury, prawa i nauk rolniczych na polskich, włoskich i rosyjskich uniwersytetach. W latach Wielkiej Wojny żołnierz, którego droga wiodła z wojska rosyjskiego, przez Korpusy Polskie w Rosji, do Polskiej Organizacji Wojskowej, roli faktycznego organizatora polskiego wywiadu na Ukrainie i wreszcie – zdeklarowanego zwolennika Józefa Piłsudskiego.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości najpierw – w okresie wojny polsko-sowieckiej – współtwórca, organizator i zwierzchnik słynnej „Dwójki”, czyli służby wywiadu Wojska Polskiego, entuzjastycznie wręcz oceniany w tej roli przez nieskorego przecież do egzaltacji samego ówczesnego Naczelnika Państwa i Wodza Naczelnego Józefa Piłsudskiego². Po przewrocie majowym „wojskowy w cywilu”, dyplomata, uczestnik prac nad Konstytucją kwietniową, minister skarbu i czołowy publicysta „Gazety Polskiej” – głównej trybuny prasowej obozu pomajowego. W latach II wojny światowej inicjator i główny wykonawca brawurowej, zakończonej pełnym sukcesem ewakuacji złota Banku Polskiego do sojuszniczej Francji, bezkompromisowy i konsekwentny krytyk

¹ Syn krytyka literackiego Ignacego Matuszewskiego i Anieli z domu Bein, pochodzącej z mieszczańskiej rodziny żydowskiej.

² Ocenę pracy Matuszewskiego jako „pierwszego «Dwójkarza»” w latach wojny z bolszewikami Piłsudski zawarł pośrednio w słynnej, cytowanej później przez wielu, opinii: „Była to pierwsza wojna, którą Polska prowadziła od wielu stuleci, w czasie której mieliśmy więcej informacji o nieprzyjacielu niż on o nas”. Zwierzchnicy Matuszewskiego podkreślali również jego wielkie zasługi w pracy nad zorganizowaniem polskiego wywiadu na terenie Ukrainy jeszcze w latach I wojny światowej podczas jego pobytu w Kijowie. W opinii o nim, pochodzącej z 1922 r., stwierdzono: „Dzięki wyteżonej i umiejętnej pracy stwarza w krótkim czasie poważną i sprężystą organizację informacyjną. Wiadomości wojskowe udzielane przez Wydział Informacyjny były bogate i ścisłe, wartość ich i ważkość, prócz bezpośrednich korzyści, które przyniosły Komendzie Głównej [POW] w Krakowie oraz Komendzie Naczelnej [POW] w Kijowie (pierwszej: podstawę do ogólnych planów działania, drugiej: dla akcji dywersyjnych i bojowych), były następujące: 1. Wywiad zorganizowany przez ppłk. Matuszewskiego stanowił obok prac dywersyjnych też motyw, dla którego POW nabierało poważnego znaczenia wobec przedstawicieli Ententy, co stanowiło podstawę dla politycznej misji do pertraktacji z przedstawicielami w Moskwie i w Rumunii. 2. Wywiad stworzony przez ppłk. Matuszewskiego – zarówno jego organizacja, jak personel szkolony przez niego, stanowiły w pierwszym okresie państwowości polskiej jedyne [i] zarazem bardzo odpowiedzialne, i poważne źródło wiadomości o sytuacji wojskowej i politycznej na Ukrainie i na południu Rosji. 3. Z owoców ówczesnej pracy ppłk. Matuszewskiego korzysta Oddział II Sztabu Generalnego niemal po dzień dzisiejszy, a szereg wyszkolonych przez niego pracowników wzbogacił zastępy pracowników na posterunkach wywiadowczych armii polskiej”. Cyt. za: S. Cenckiewicz, *Putkownik Ignacy Matuszewski 1891–1946*, Warszawa 2017, s. 13.

rządów Władysława Sikorskiego i Stanisława Mikołajczyka, które oskarżał z pasją o nadmierną ustepliwość wobec Stalina i zachodnich aliantów, wreszcie niekwestionowany emigracyjny lider, autorytet i ideolog środowiska piłsudczyków w Stanach Zjednoczonych³.

Przy tym bohater iście szekspirowski, tragiczny, targany wichrami wojny i wielkiej polityki, któremu również w życiu prywatnym los nie szczędził ani szczęśliwych, ani tragicznych zwrotów – w okresie międzywojnia prawdziwy „lew salonowy”, cieszący się wielkim powodzeniem u pań, mąż wielkiej gwiazdy polskiego sportu Haliny Konopackiej (lekkoatletki, pierwszej polskiej złotej medalistki olimpijskiej), ale także ojciec, z tych, co „świata poza dzieckiem nie widzą”, który przeżył tragedię straty ukochanej córki z pierwszego małżeństwa, zamordowanej przez Niemców podczas ostatnich dni Powstania Warszawskiego⁴.

Z życiorysu pułkownika Ignacego Matuszewskiego – bo o nim mowa – stanowiącego właściwie gotowy scenariusz fascynującego historycznego filmu, można by wykroić kilka niezwykłych biografii.

Postać tę zdecydował się przypomnieć polskiemu czytelnikowi znany polski historyk i publicysta, dyrektor Wojskowego Biura Historycznego Sławomir Cenckiewicz. W 2019 r. ukazał się w jego opracowaniu – opatrzone również obszernym wprowadzeniem, bibliografią, indeksem nazwisk i wykazem skrótów – monumentalny, dwutomowy (liczący niemal 2 tys. stron!) wybór pism Matuszewskiego.

O trafności tego wydawniczego przedsięwzięcia nie trzeba przekonywać nikogo zarówno spośród zawodowych historyków dziejów Polski i Polaków w XX w., jak i amatorów-pasjonatów dramatycznych polskich losów w minionym stuleciu. Ignacy Matuszewski to wszak jeden z czołowych polityków i publicystów nie tylko obozu piłsudczykowskiego, ale także całego środowiska ludzi polityki i dziennikarskiego pióra w II Rzeczypospolitej, a w latach 1939–1946 – powrześniowej emigracji i rozsianej po świecie Polonii.

Tom I wydawnictwa, pt. *Nie ma wolności bez wielkości* (liczący ponad 756 stron), zawiera blisko 100 artykułów z lat 1912–1942, pisanych jeszcze w okresie zaborów i I wojny światowej, w latach niepodległej Rzeczypospolitej, a także w początkach powrześniowej, emigracyjnej tułaczki autora. Teksty te

³ O Matuszewskim więcej zob. m.in.: Z. Landau, *Matuszewski Ignacy Hugo Stanisław*, „Polski Słownik Biograficzny”, t. XX, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1975, s. 232–234; K. Dziuda, *Matuszewski Ignacy*, w: *Leksykon piłsudczykowski*, t. II: *Słownik biograficzny M–Ż*, red. J. Szlachetko, K. Dziuda, K. Piskala, Gdańsk 2017, s. 37–44; S. Cenckiewicz, *Ignacy Matuszewski (1891–1946) – emigracyjne losy*, „Arcana” 2000, nr 35, s. 100–120; W. Suleja, *Ignacy Matuszewski*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2011, nr 4, s. 199–203; K. Kunert, *Pułkownik Matuszewski. Jedna rodzina – trzy Virtuti*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2011, nr 7, s. 210–217.

⁴ Ewa, córka Matuszewskiego z pierwszego małżeństwa ze Stanisławą Kuszelewską, sanitariuszka w Powstaniu Warszawskim, została rozstrzelana przez Niemców 26 IX 1944 r. w trakcie wypełniania swych obowiązków, sprawowania opieki nad rannymi i chorymi.

pierwotnie zostały zamieszczone na łamach centralnego organu Polskiej Partii Socjalistycznej „Robotnika”, międzywojennego polskiego czasopisma o tematyce wojskowej „Bellony”, periodyku politycznego z lat dwudziestych „Głosu Prawdy”, prosanacyjnej „Gazety Polskiej”, wydawanej w latach trzydziestych i poświęconej polskiej polityce zagranicznej i sytuacji międzynarodowej „Polityki Narodów”⁵, konserwatywnego „Słowa”, emigracyjnych powrześniowych „Wiadomości Polskich”, polonijnego, nowojorskiego „Nowego Świata”, wydawanego w Detroit „Dziennika Polskiego”, ale także międzywojennego... „Przeglądu Sportowego”. Ponadto niektóre z artykułów zostały opublikowane w zbiorze publicystyki Matuszewskiego, wydanego w początkach lat pięćdziesiątych minionego stulecia przez Instytut Józefa Piłsudskiego Poświęcony Badaniu Najnowszej Historii Polski w Nowym Jorku⁶.

Problematyka tekstów, zgromadzonych w tomie I wydawnictwa, opracowanym przez Cenckiewicz, jest równie różnorodna i urozmaicona, jak zestaw tytułów prasowych, w których zostały opublikowane. Dotyczy zatem m.in.: dziejów polskiego czynu zbrojnego w I wojnie światowej; zagadnień wojskowości i zbrojeń w Polsce, Europie i Związku Sowieckim w dwudziestoleciu międzywojennym; walki politycznej nad Wisłą przed przewrotem majowym; działalności polskich partii politycznych w II Rzeczypospolitej; kwestii ustrojowych i konstytucyjnych w Polsce przed i po przewrocie 1926 r. – zwłaszcza roli prezydenta, rządu, Sejmu i Senatu, postaci Józefa Piłsudskiego; zagadnień ekonomii międzywojennej w Polsce i na świecie oraz problematyki wielkiego kryzysu gospodarczego; kwestii ustrojowych, wewnętrznej sytuacji politycznej i dyplomacji poszczególnych państw europejskich i Stanów Zjednoczonych; wreszcie – polskich działań wojennych na Zachodzie i celów polskiej polityki na arenie międzynarodowej w latach II wojny światowej.

W tomie II, pt. *O Polskę całą, wielką i wolną* (1116 stron), zamieszczono ponad 220 artykułów pióra Matuszewskiego z lat 1943–1946, pisanych przez niego w okresie wojennej i powojennej emigracji. Były one wcześniej opublikowane we wspomnianych już „Nowym Świecie” i Dzienniku Polskim”, ukazującym się w Stanach Zjednoczonych „Kurierze Polskim” oraz „Biuletynie Organizacyjnym” KNAPP (Komitetu Narodowego Amerykanów Polskiego Pochodzenia działającego w USA w latach czterdziestych i pięćdziesiątych XX w.).

Tematyka tekstów zebranych w tomie II zdominowana jest przez zagadnienia związane z przebiegiem II wojny światowej – zarówno z wydarzeniami na frontach i w polityce międzynarodowej, jak i losami „sprawy polskiej” na tym tle – oraz z przewidywanym porządkiem politycznym i gospodarczym w Europie i na świecie po jej zakończeniu. Autor odnosi się w nich zatem m.in. do wewnątrzpolskiej emigracyjnej debaty nad polityką zagraniczną

⁵ Pismo to Matuszewski współtworzył, a później redagował.

⁶ I. Matuszewski, *Wybór pism. Kulisy historii Polski (1941–1946)*, Nowy Jork 1952. Kolejne wydanie: idem, *Wybór pism. Kulisy historii Polski (1941–1946)*, Rzeszów 1991.

II Rzeczypospolitej; zagadnień legalizmu i dyskusji dotyczącej funkcjonowania Konstytucji kwietniowej jako podstawy prawnej polskiej państwowości na emigracji; sytuacji politycznej panującej wśród polskiego uchodźstwa oraz działalności i stanowisk reprezentowanych przez poszczególne polskie środowiska, organizacje i partie w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych; tragicznych losów Polaków w Związku Sowieckim po wybuchu wojny; polityki emigracyjnego rządu polskiego i postawy premierów Sikorskiego i Mikołajczyka wobec aliantów i ZSRS; zasadności przebiegu akcji „Burza” i sowieckich represji spadających na działaczy Polskiego Państwa Podziemnego i żołnierzy Armii Krajowej na ziemiach polskich opanowanych przez wojska sowieckie; relacji pomiędzy poszczególnymi państwami alianckimi oraz postawy Londynu i Waszyngtonu wobec polityki sowieckiej; przebiegu i rezultatów konferencji Wielkiej Trójki w Teheranie, Jałcie i Poczdamie; politycznej przyszłości Polski, powojennych Niemiec, regionu Europy Środkowo-Wschodniej, ale także całego Starego Kontynentu; ewentualnego przebiegu granic państwa polskiego po pokonaniu III Rzeszy i jej sojuszników przez koalicję antyhitlerowską; przebiegu działań wojennych w Azji, wreszcie sytuacji wewnętrznej i polityki zagranicznej w poszczególnych państwach uczestniczących w wojnie lub neutralnych.

Wybór pism Matuszewskiego, przygotowany przez Cenckiewicza, to z pewnością ważne i potrzebne wydarzenie na rynku czytelniczym wydawnictw historycznych. Wiele przemawia też za bardzo wysoką oceną nowej publikacji. Na wstępie wypada przeto podkreślić naukową i poznawczą wartość wyczerpującego, szczegółowego wprowadzenia, pióra Cenckiewicza, przybliżającego czytelnikowi postać słynnego polityka i wielkiego publicysty, oraz pieczołowitość, rzetelność, z jaką inicjator wydawnictwa opracował poszczególne teksty, opatrując je niezbędnym aparatem naukowym (przypisami i odsyłaczami). Do wstępu, jak już wspomniano, została również dołączona obszerna bibliografia. Może ona stać się źródłem interesujących, uzupełniających informacji dla wszystkich czytelników, których zaciekawia postać Matuszewskiego, jego działalność polityczna oraz aktywność jako myśliciela i publicysty obozu pilsudczykowskiego w Polsce międzywojennej i na uchodźstwie po 1939 r.

Same artykuły Matuszewskiego stanowią lekturę niezwykle interesującą. Ich autor harmonijnie łączył w swej narracji faktografię – opis poszczególnych postaci i ich działalności oraz prezentację wydarzeń – z własnymi interpretacjami, ocenami i osądami. Dodać trzeba – zawsze solidnie, obszernie i logicznie uargumentowanymi. W tekstach tych Matuszewski daje się poznać jako utalentowany i błyskotliwy komentator i polemista, wrażliwy i czujny obserwator zachodzących wokół niego procesów i zmian politycznych, społecznych i gospodarczych, wreszcie jako publicysta bezkompromisowy, unikający autocenzury, przedkładający uczciwość i szczerłość wobec czytelnika oraz trafność i adekwatność oceny – tak je rozumiał w najlepszej wierze – nad narzucaną przez okoliczności poprawność polityczną.

Ponadto szerokie zainteresowania Matuszewskiego – historią, polityką i myślą polityczną, dyplomacją, problematyką gospodarczą, zjawiskami społecznymi, wojskiem i wywiadem, filozofią, sztuką i literaturą – oraz jego wszechstronne wykształcenie, liczne i różnorodne lektury, a przy tym bogate praktyczne doświadczenie życiowe sprawiały, że jako autor artykułów mógł wypowiadać się kompetentnie na wiele tematów. To prawdziwe wyzwanie, ale i satysfakcja dla czytelnika, którego Matuszewski ze swadą wprowadza w świat własnych zainteresowań i fascynacji – niekiedy dalekich od spodziewanych po liderze obozu politycznego i zaangażowanym przede wszystkim politycznie publicyście.

Teksty Matuszewskiego można także traktować jako swoistą kronikę dziejów państwa i narodu polskiego w pierwszej połowie XX w. W stwierdzeniu tym nie ma krzty przesady. Publicysta pilnie monitorował bowiem fakty i procesy z życia politycznego i gospodarczego II Rzeczypospolitej, a po 1939 r. losy polskiej emigracji powrześniowej i polskiej państwowości na uchodźstwie oraz Polskiego Państwa Podziemnego, Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie i narodu pod okupacją. Śledził także z uwagą proces zastępowania zniewolenia Polaków, zaprowadzonego przez niemiecką narodowosocjalistyczną III Rzeszę, skomunizowaniem i zwasalizowaniem nowej „Polski Ludowej” przez Związek Sowiecki i rodzimych komunistów.

Ignacy Matuszewski był wreszcie niezwykle czujnym obserwatorem wydarzeń z lat II wojny światowej i bezpośrednio po jej zakończeniu, rozgrywających się na planie europejskim i światowym, a dotyczących dyplomacji i działań bojowych na froncie. Opis tych zdarzeń i zjawisk, okraszony refleksją polityczną i historyczną, zawierał później właśnie w artykułach, które zostały ostatnio zebrane i oddane do dyspozycji czytelnika przez Cenckiewicza.

Kolejny walor publicystyki Matuszewskiego docenią zapewne politolodzy i eksperci w dziedzinie stosunków międzynarodowych. Oba wydane tomy ukazują go bowiem jako nadzwyczajnie pracowitego komentatora skomplikowanej, niezwykle dynamicznej sytuacji międzynarodowej międzywojnia, lat II wojny światowej i początku zimnej wojny, reagującego błyskawicznie na zmiany międzynarodowej koniunktury i ważne wydarzenia na arenie polityki światowej – zwłaszcza powiązane ze zmianami położenia państwa polskiego w dwudziestolecie i statusu sprawy polskiej podczas II wojny światowej. Równocześnie w zebranych tekstach prezentuje on wnikliwe oceny koncepcji, postaw i działań – jak również ich konsekwencji – czołowych postaci polskiego życia politycznego w II Rzeczypospolitej i wojennym „polskim” Paryżu i Londynie⁷.

Z opiniami, sądami i argumentami czołowego piłsudczykowskiego myśliciela politycznego można się przy tym zgadzać, można z nimi polemizować bądź odrzucić je – z pewnością natomiast nie pozostawiają one czytelnika obojętnym. Dla polemisty twórczość publicystyczna Matuszewskiego jest zarazem

⁷ Zob. też: S. Cenckiewicz, *Ignacy Matuszewski jako geopolityk*, „Arcana” 2001, nr 38, s. 172–189.

wdzięcznym przedmiotem krytyki – zwykł on bowiem swoje opinie i refleksje formułować jasno, bez niedomówień i intelektualnego *sfumato* – ale także materiałem bardzo wymagającym, zmuszającym do sięgnięcia po oręż wiedzy z arsenału historyka, politologa oraz specjalisty w zakresie relacji międzynarodowych.

Poglądów i opinii piłsudczykowski publicysty nie wystarcza przy tym po prostu skrytykować. Jeśli ambicją polemisty jest także skuteczność wyводу, musi wspiąć się na poziom talentu perswazyjnego, który w swym piarstwie politycznym wyznaczył Matuszewski – a to zadanie doprawdy niełatwe. Recenzowane tomy to bowiem znakomity warsztat pracy i źródło fachowej wiedzy dla... felietonisty, publicysty, dziennikarza, który chciałby wyostrzyć pióro, nie tracąc zarazem waloru rzeczowości i trzeźwości sądu. Skok nad poprzeczką zawieszoną wysoko przez autora artykułów, zebranych w recenzowanym wydawnictwie, to dla adeptów publicystyki politycznej, zaangażowanego politycznie dziennikarstwa – zdaniem piszącego te słowa – prawdziwy *Meisterstück*.

Pozostaje wreszcie jeszcze jeden atut tekstów Matuszewskiego. Stanowią one swoisty wzorzec z Sèvres poglądów i stanowiska politycznego grupy zdeklarowanych, tzw. miarodajnych piłsudczyków, swoistego centrum, przysłowiowego architektonicznego pionu zmieniającego się przecież w minionym stuleciu, a trwającego wszak i współcześnie – przynajmniej w sferze deklaracji o wierności tradycji – politycznego archipelagu ugrupowań i środowisk odwołujących się do koncepcji Piłsudskiego.

Zawierają one piłsudczykowski pomysł na optymalny kształt ustrojowy Rzeczypospolitej, jej program społeczny i gospodarczy, właściwą politykę zagraniczną i pożądaną – w odniesieniu do priorytetów suwerenności i bezpieczeństwa – pozycję międzynarodową.

Czytelnik odnajdzie w nich świat wartości, imponderabiliów, idei, priorytetów politycznych charakterystycznych dla środowiska adherentów Marszałka. Wreszcie będzie w stanie zapoznać się z argumentami (i co istotne ich wyczerpującym uzasadnieniem) tych kręgów polskiego powrześniowego uchodźstwa, które – określające się mianem niezłomnych i legalistycznych, bezkompromisowo atakujące politykę zagraniczną rządów gen. Sikorskiego i Mikołajczyka oraz ustalenia Wielkiej Trójki w odniesieniu do Rzeczypospolitej i Polaków, nieprzebierające w słowach na określenie statusu nowej, powojennej Polski pod dominacją sowiecką i jej włodarzy z nadania „czerwonego Kremla – były przez krytyków zarówno na emigracji, jak i w kraju po II wojnie światowej uważane za środowiska hołdujące awanturniczym, nierealistycznym, oderwanym od politycznej pragmatyki i jałowym, martwym ideom.

Przy tym w artykułach Matuszewskiego bezkompromisowej, krytycznej charakterystyce, analizie i diagnozie stanowisk i programów jego politycznych przeciwników na uchodźstwie oraz rządzących Polską Ludową komunistów towarzyszy obszernie uzasadniona alternatywna wizja postaw i działań, poświadczanych z punktu widzenia polskiej racji stanu. Argumenty czołowego

piłsudczykowskiemu publicyście – różnorodne i sugestywnie zaprezentowane – nawet jeśli nie trafią do przekonania czytelnikowi, zmuszą z pewnością do zadumy i skłonią przynajmniej do zrozumienia stanowiska uchodźczej opozycji wobec politycznego mainstreamu, personifikowanego w latach II wojny światowej przez gen. Sikorskiego i związane z nim środowiska.

Ignacego Matuszewskiego warto i trzeba czytać. Dla jego inteligencji, błyskotliwego piarstwa, daru przewidywania wypadków, wynikającego z drobiazgowej, precyzyjnej, surowej analizy odrzucającej najmniejsze choćby elementy politycznej naiwności i pocieszającego *wishful thinking*.

Świadectwo tym cechom dał po II wojnie światowej, w 1946 r., w swej mowie pożegnalnej nad grobem Ignacego Matuszewskiego jego przyjaciel, wielki polski poeta Kazimierz Wierzyński: „Przyszły historyk określi miejsce tego wielkiego Polaka w przedwojennych czasach, lecz miejsce jego w epoce, w której nas opuszcza, jest już wpisane w historii. Ignacy Matuszewski, pierwszy z Polaków, przewidział, że wojna ta, z której Polska miała wyjść w rzędzie zwycięzców, może skończyć się klęską. Pierwszy z Polaków odgadł, iż grozi nam nowy rozbiór i nowa niewola. Pierwszy z Polaków dostrzegł, skąd to widmo nadciąga. Pierwszy z Polaków bił na trwogę i wołał o niebezpieczeństwie”⁸.

Streszczenie

Przedmiotem recenzji jest obszerne, dwutomowe wydawnictwo – wybór pism publicystycznych Ignacego Matuszewskiego, opracowany i opatrzony wstępem przez Sławomira Cenckiewicza, opublikowany w 2019 r. Autor zebranych tekstów był postacią niezwykłą – zdeklarowany zwolennik Józefa Piłsudskiego, organizator wywiadu wojskowego, dyplomata i minister II Rzeczypospolitej, a także czołowy publicysta obozu pomajowego i lider „sanatorów” na emigracji po 1939 r. W zebranych przez Cenckiewicza artykułach jawi się jako błyskotliwy myśliciel i publicysta polityczny, miłośnik geopolityki i niezrównany obserwator sytuacji międzynarodowej, przede wszystkim jednak jako wielki patriota niepodległej Polski.

On the Benefits of Reading Political Journalism. Reflections on the Margins of the Recent Selection of Ignacy Matuszewski's Writings

The subject of the review is a two-volume, extensive book – a selection of journalistic writings by Ignacy Matuszewski, prepared and foreworded by Sławomir Cenckiewicz, and published in 2019. The author of the collected texts was an extraordinary figure – an outspoken supporter of Piłsudski, organiser of military intelligence, diplomat and minister of the Second Republic, as well as a leading columnist of the post-May camp and leader of the ‘Sanators’ in exile after 1939. In the articles collected by Cenckiewicz, he appears as a brilliant thinker and political columnist, a lover of geopolitics and an unparalleled observer of the international situation, but above all – as a great patriot of Independent Poland.

---

⁸ Cyt. za: idem, *Pułkownik Ignacy Matuszewski...*, s. 47.

Bibliografia

- Cenckiewicz S., *Ignacy Matuszewski (1891–1946) – emigracyjne losy*, „Arcana” 2000, nr 35, s. 100–120.
- Cenckiewicz S., *Ignacy Matuszewski jako geopolityk*, „Arcana” 2001, nr 38, s. 172–189.
- Cenckiewicz S., *Pułkownik Ignacy Matuszewski 1891–1946*, Warszawa 2017.
- Dziuda K., *Matuszewski Ignacy*, w: *Leksykon piłsudczykowski*, t. II: *Słownik biograficzny M–Ż*, red. J. Szlachetko, K. Dziuda, K. Piskała, Gdańsk 2017, s. 37–44.
- Kunert K., *Pułkownik Matuszewski. Jedna rodzina – trzy Virtuti*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2011, nr 7, s. 210–217.
- Landau Z., *Matuszewski Ignacy Hugo Stanisław*, „Polski Słownik Biograficzny”, t. XX, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1975, s. 232–234.
- Suleja W., *Ignacy Matuszewski*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2011, nr 4, s. 199–203.

Przemysław Waingertner – prof. dr hab., historyk; kierownik Katedry Historii Polski Najnowszej w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego. Zainteresowania naukowe: dzieje II Rzeczypospolitej oraz polska myśl polityczna i historia oręża polskiego w XX w. E-mail: wajn@op.pl.

Przemysław Waingertner – prof. dr hab., historian, head of the Department of Modern Polish History at the University of Lodz. Scholarly interests: history of the Second Republic of Poland, Polish political thought and history of the Polish Army in the 20th century. E-mail: wajn@op.pl.